

Nr 172.

Ankom till riksdagens kansli den 11 juni 1943 kl. 12 m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående ytterligare utgifter för försvarsändamål å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43.

(1:a avd.)

Driftbudgeten.

Fjärde huvudtiteln.

1:o) **Ytterligare medel till viss krigsindustriell anläggning.** I propositionen nr 251 har Kungl. Maj:t (punkt 1 av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 30 april 1943) föreslagit riksdagen att till Ytterligare medel till viss krigsindustriell anläggning å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 264,000 kronor.

I början av år 1940 träffades mellan marinförvaltningen och visst privat företag överenskommelse under hand, att företaget inom sitt fabriksområde skulle uppföra byggnader för ammunitionstillverkning. Byggnadskostnaderna, vilka beräknades till 65,000 kronor, avsågos skola bestridas av marinförvaltningen, som disponerade härför erforderliga medel. Efter tillkomsten av statens ammunitionsnämnd avtalades mellan nämnden och marinförvaltningen, att nämnden skulle övertaga ifrågavarande anläggning. Marinförvaltningen hade då till företaget utbetalat 40,500 kronor för anläggningens uppförande, varför av de ursprungligen beräknade kostnaderna återstodo 24,500 kronor. Detta belopp överlämnade marinförvaltningen till nämnden, som fullföljde det av marinförvaltningen med företaget överenskomna anläggningsprogrammet samt därutöver överenskom om utförande av vissa ytterligare anordningar, vilka ansågos erforderliga efter en i Bofors inträffad sprängningsolycka. Kostnaderna för fullföljandet av detta utbyggnadsprogram uppgingo till 86,000 kronor. Krigsmaterielnämnden har nu framhållit, att det visat sig nödvändigt att komplettera och rationalisera den uppförda anläggningen, vilken närmast är av provisorisk natur. Kostnaderna för dessa kompletteringsåtgärder hava beräknats till 202,300 kronor, av vilket belopp företaget deltar med 24,300 kronor och nämnden med 178,000 kronor. Nämnden har nu hemställt, att såväl förenämnda belopp

å 86,000 kronor som det för utbyggnaden erforderliga å 178,000 kronor måtte ställas till nämndens förfogande.

Departementschefen har tillstyrkt den föreliggande framställningen.

Utskottet.

Utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, tillstyrker att den föreslagna ytterligare utbyggnaden av ifrågavarande anläggning kommer till stånd och har icke något att erinra mot att ett särskilt anslag å 264,000 kronor anvisas för ändamålet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Ytterligare medel till viss krigsindustriell anläggning* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 264,000 kronor.

2:o) **Vissa förbättringsarbeten å minkryssaren Clas Fleming.** I enlighet med Kungl. Maj:ts förslag (punkt 2), som avser täckande av vissa förskottsvis bestridda utgifter för ifrågavarande ändamål, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Vissa förbättringsarbeten å minkryssaren Clas Fleming* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 254,200 kronor.

3:o) **Motorbåtar för marindistriktet.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 3) att till Motorbåtar för marindistriktet å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 195,000 kronor.

För marinens behov erfordras under rådande beredskap ett stort antal motorbåtar för kommunikationer, sjöfartskontroll, militärledstjänst, bevakningsändamål m. m. Endast en ringa del av dessa båtar tillhöra marinen; återstoden måste förhyras. Månadsersättningen för motorbåtar, varom här är fråga, uppgå till omkring 100—300 kronor. Båtarna tagas av marinen i anspråk under omkring åtta månader årligen. Vid återställandet ha betydande reparationskostnader måst nedläggas på båtarna, ofta uppgående till 1,000—2,000 kronor. Det har därför befunnits fördelaktigare att inköpa åtminstone en del av de motorbåtar, som för närvarande förhyras. Marinförvaltningen har därför föreslagit inköp av omkring 26 motorbåtar för en kostnad av högst 195,000 kronor. Departementschefen har tillstyrkt förslaget i fråga.

Utskottet.

Utskottet finner sig på i ärendet anförda skäl böra tillstyrka inköp av motorbåtar i den av marinförvaltningen föreslagna omfattningen. Mot det för ändamålet äskade anslaget synes icke något vara att erinra.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Motorbåtar för marindistriktet* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 195,000 kronor.

4:o) **Ytterligare medel till automatisering av telefonväxeln vid Ostkustens marindistrikt.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 4) att till Ytterligare medel till automatisering av telefonväxeln vid Ostkustens marindistrikt å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 25,100 kronor.

För automatisering av ifrågavarande telefonväxel har 1941 års riksdag anvisat ett anslag av 60,000 kronor. För utökning av växeln anvisade 1942 års riksdag å tilläggsstat ett anslag av 5,500 kronor. Med hänsyn till den kraftiga ökningen av samtalsfrekvensen har marinförvaltningen i skrivelse den 15 februari 1943 begärt ett av telegrafverket beräknat belopp av 25,060 kronor för ytterligare utökning av telefonväxeln.

Statens krisrevision har i fråga om hithörande anslagsfrågor framhållit följande.

I samband med automatiseringen av växeln hade ett belopp å 15,305 kronor bokförts å luftskyddsmedel. En närmare undersökning hade givit vid handen, att detta belopp huvudsakligen avsåge kostnader för förläggande av de yttre telefonledningarna inom marindistriktet på bombsäkert sätt. Denna åtgärd hade motiverats med att, då telefonväxeln förlagts i bombsäkert rum, konsekvensen fordrade, att även ledningsnätet skulle kunna fungera vid bombanfall. Denna i och för sig riktiga synpunkt syntes skäligen bort kunna förutses vid planeringen av växels bombskyddade förläggning, och medel härför borde ha begärts samtidigt med de för sistnämnda ändamål avsedda. Då så emellertid icke kommit att ske, syntes särskilt tilläggsanslag ha bort begäras t. ex. i samband med äskandet av tilläggsanslaget för växels utvidgning. Förfarandet att utan någon anmälan till Kungl. Maj:t bokföra ifrågavarande kostnader på annat anslag syntes kunna betraktas såsom anmärkningsvärt och icke i överensstämmelse med den statliga anslagsredovisningen.

I detta sammanhang finge jämväl påpekas, att marindistriktets förbindelseavdelning i samband med inrättandet av den automatiska växeln utrustats med en till denna ansluten s. k. linjetagaranläggning, vilket betingat en anläggningskostnad av cirka 2,400 kronor och en abonnemangsavgift av cirka 150 kronor per kvartal. Ej heller för denna anläggning syntes några särskilda medel ha äskats, utan kostnaden hade bokförts å annat anslag.

Riksräkenskapsverket har anslutit sig till vad krisrevisionen i berörda frågor anfört.

Departementschefen har i ärendet anfört följande.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att de kalkyler som vid två olika tillfällen lagts till grund för medelsäskanden för ordnande av telefonförbindelserna inom Ostkustens marindistrikt icke visat sig hållbara, varför marinförvaltningen ansett sig böra ånyo anhålla om ytterligare medelsanvisning för ändamålet. Det vill med hänsyn härtill synas som om de ursprungliga planerna för telefonväxels utbyggande icke varit upprättade med önskvärd omsorg.

Den av marinförvaltningen nu föreslagna ytterligare utökningen av växeln är av betydande omfattning. Utökningen torde emellertid vara nödvändig för att telefonförbindelserna vid marindistriktet skola vara fullt säkerställda särskilt under de påfrestande förhållanden som kunna tänkas inträda vid en skärpning av beredskapsläget. Utökningen synes mig därför böra genomföras

på sätt marinförvaltningen förordat. Emot de av telegrafverket uppgjorda kostnadsberäkningarna, slutande å tillhopa 25,060 kronor, har jag intet att erinra. Såsom skett vid föregående utvidgning av växeln bör det erforderliga beloppet, lämpligen avrundat till 25,100 kronor, äskas av riksdagen såsom tilläggsstatsanslag.

Jag kan i förevarande sammanhang icke underlåta att understryka vad från krisrevisionens och riksräkenskapsverkets sida anförts rörande marinförvaltningens åtgärd att utföra ifrågavarande telefonanläggning på sådant sätt, att avsevärda kostnader tillkommit för anläggningen utöver de av Kungl. Maj:t beräknade. Även om kostnaderna för ändamålet ansetts kunna bestridas från medel, som stått till ämbetsverkets förfogande, hade givetvis hos Kungl. Maj:t antingen i samband med framläggandet av medelsäskandena för anläggningen eller annorledes bort anmälas, att dylika kostnader avsågos skola tillkomma. Härtill kommer, att tvekan synes råda huruvida marinförvaltningen överhuvud taget ägt disponera ifrågavarande medel för ett ändamål av den karaktär varom här är fråga. I den uppkomna situationen synes emellertid vid den gjorda medelsdispositionen få bero.

Utskottet.

Såsom departementschefen framhållit, hava de ursprungliga planerna för telefonväxeln utbyggande icke varit upprättade med önskvärd omsorg. Även de vidtagna medelsdispositionerna måste betraktas som anmärkningsvärda.

Då emellertid en utökning av telefonväxeln befunnits nödvändig, finner sig utskottet böra tillstyrka den för ändamålet äskade medelsanvisningen.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Ytterligare medel till automatisering av telefonväxeln vid Ostkustens marindistrikt* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 25,100 kronor.

5:o) **Vård och underhåll av adresseringsmaskiner m. m.** Med tillstyrkan av Kungl. Maj:ts förslag (punkt 5) och med förmälan att de kostnader, för vilkas bestridande medel äskas, äro till stor del föranledda av rådande extraordinära förhållanden, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Ytterligare medel till vård och underhåll av adresseringsmaskiner m. m.* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 50,000 kronor.

Kapitalbudgeten.

Försvarsväsendets fastighetsfond.

Arméförvaltningens delfond.

6:o) **Uppförande av lagringsanläggningar för drivmedel m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 6) att till Uppförande av lagringsanläggningar för drivmedel m. m. å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 2,715,000 kronor.

Förslaget innebär dels uppförande av nyanläggningar för lagring av bland annat bil- och flygbränslen, dels ock vidtagande av kompletterande anordningar å vissa nu förefintliga bombsäkra förråd. Kostnaderna härför hava beräknats till sammanlagt 2,715,000 kronor.

Utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, tillstyrker Kungl. Maj:ts förslag om anvisande av 2,715,000 kronor för utförande av de anläggningar och kompletterande anordningar, varom här är fråga.

Utskottet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Uppförande av lagringsanläggningar för drivmedel m. m.* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 2,715,000 kronor.

7:o) **Ytterligare medel till anläggningar för vissa krigsindustriella tillverkningar.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 7) att till Ytterligare medel till anläggningar för vissa krigsindustriella tillverkningar å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 980,000 kronor.

1940 år urtima riksdag anvisade ett anslag av 400,000 kronor till anläggning för viss krigsindustriell tillverkning. Vidare anvisade 1941 års riksdag 1,500,000 kronor till en annan anläggning för dylik tillverkning.

Statens krigsmaterielnämnd har nu hemställt om anvisande av ytterligare medel för bestridande av de för anläggningarnas färdigställande belöpande kostnader, nämligen för förstnämnda anläggning 130,000 kronor och för sistnämnda anläggning 850,000 kronor.

Av departementschefens uttalande framgår, att beträffande den ena anläggningen Kungl. Maj:t har med hänsyn till angelägenheten av att densamma snarast möjligt bleve färdigställd bemyndigat krigsmaterielnämnden att fullfölja de redan praktiskt taget slutförda arbetena oaktat de för ändamålet anvisade medlen beräknades komma att överskridas. Beträffande den andra anläggningen har krigsmaterielnämnden varit nödsakad att för att icke av-

bryta arbetena binda sig för vissa merkostnader, avseende huvudsakligast sprängnings- och förstärkningsarbeten. De uppkomna merkostnaderna för ifrågavarande anläggningar förklaras till betydande del av stegrade arbetslöner och materielpriser. I vissa avseenden ha under byggnadsarbetenas fortskridande befunnits ändamålsenligt att för vinnande av största möjliga effektivitet och produktionskapacitet vidtaga ändringar i de ursprungliga planläggningarna. Beträffande den ena anläggningen ha kostnader till betydande belopp — inemot 300,000 kronor — tillkommit på grund av omständigheter, som icke kunde förutses vid de ursprungliga kostnadsberäkningarna. Det oaktat syntes departementschefen merkostnaderna för anläggningarnas färdigställande hava varit anmärkningsvärt höga. Departementschefen tillstyrker att för ändamålet anvisas ett belopp av 980,000 kronor.

Utskottet.

Utskottet, som tagit del av de till ärendet hörande handlingarna, finner sig böra tillstyrka att för bestridande av de för anläggningarnas färdigställande ytterligare erforderliga medlen ett anslag å 980,000 kronor anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Ytterligare medel till anläggningar för vissa krigsindustriella tillverkningar* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 980,000 kronor.

Flygförvaltningens delfond.

8:o) **Ytterligare medel för förläggning av jaktflottiljer.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 8) att till Ytterligare medel för förläggning av jaktflottiljer å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 1,400,000 kronor.

Genom beslut den 1 november 1940 bemyndigade Kungl. Maj:t flygförvaltningen att, med anlitande av det av riksdagen i anledning av propositionen 1940 U: 38 (punkten 10) till Ytterligare medel för förläggning av jaktflottiljer å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1940/41 anvisade reservationsanslaget av 2,375,000 kronor, gå i författning om utförande vid Göta flygflottilj av bland annat i berg insprängda hangarer, kostnadsberäknade till 1,900,000 kronor.

Sedan det visat sig, att kostnaderna för hangarerna på grund av bergets beskaffenhet kommit att överskrida de ursprungligen beräknade med 224,000 kronor, har innevarande års riksdag anvisat ett anslag å nämnda belopp. I skrivelse den 24 mars 1943 har flygförvaltningen under framhållande av att vissa förstärkningsarbeten vore erforderliga å hangarerna hemställt, att för ändamålet ett anslag av 1,400,000 kronor måtte ställas till förfogande.

Departementschefen har i ärendet anfört följande.

De bergshangarer, om vilka här är fråga, beräknades ursprungligen skola draga en kostnad av 1,900,000 kronor men komma, vid bifall till den nu föreliggande framställningen, att i fullt färdigt skick draga en kostnad av $(1,900,000 + 224,000 + 1,400,000 =)$ 3,524,000 kronor. Den avsevärda kostnadsstegringen är anmärkningsvärd. Hangarerna äro numera helt utsprängda men torde icke kunna utan risk för ras användas för avsett ändamål under någon längre tid. De förstärkningsarbeten, som enligt handlingarna i ärendet nu föreslås, äro enligt utsago av experter fullt betryggande samt beständiga och torde komma att nedbringa underhållskostnaderna. Med hänsyn härtill vill jag, med beklagande av att de ursprungliga kostnadsberäkningarna visat sig vara så vilseledande och under erinran att Kungl. Maj:t genom särskilt beslut denna dag anbefallt undersökning genom särskild kommission rörande förhållandena i samband med utförandet av ifrågavarande företag, icke motsätta mig att det begärda förstärkningsanslaget anvisas. Det ligger emellertid vikt uppå att de nu framlagda kostnadsberäkningarna hållas, enär någon ytterligare medelsanvisning för detta ändamål näppeligen kan få ifrågakomma. Då medlen hänföra sig till äldre byggnadsföretag, torde anslagsbeloppet icke böra inräknas i den av 1942 års riksdag angivna kostnadsramen för försvarets utbyggnad under femårsperioden 1942/47.

Såsom av ärendet framgår hava de för utförande av bergshangarerna ursprungligen uppgjorda kostnadsberäkningarna visat sig vara till den grad otillförlitliga, att en kostnadsökning av omkring 1,600,000 kronor uppstått. Utskottet måste beteckna detta som synnerligen anmärkningsvärt. Vad i ärendet förekommit har, såsom departementschefen framhållit, föranlett Kungl. Maj:t anbefalla undersökning genom särskild kommission rörande förhållandena i samband med utförandet av ifrågavarande företag.

Utskottet.

Då de föreslagna förstärkningsarbetena måste utföras, finner sig utskottet böra tillstyrka att det nu begärda anslaget anvisas av riksdagen. Utskottet vill samtidigt understryka departementschefens uttalande, att det ligger vikt uppå, att de nu framlagda kostnadsberäkningarna hållas.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Vissa kostnader för förläggning av jaktflottiljer* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 1,400,000 kronor.

9:o) **Ordnande av vattenförsörjningen vid vissa flygförband.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 9) att till Ordnande av vattenförsörjningen vid vissa flygförband å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 85,000 kronor.

Av propositionen inhämtas, att vattenförsörjningen vid vissa flygförband varit otillfredsställande ur hygienisk synpunkt och ur säkerhetssynpunkt. Med anledning härav hade flygförvaltningen vidtagit erforderliga ändrings- och utvidgningsarbeten för en kostnad av 75,802 kronor, vilket belopp förskottsvis bestritts med anlåtande av omhänderhavande medel. Kostnaderna för de

arbeten, som återstå att utföra, hava beräknats till 9,175 kronor. Flygförvaltningen har i skrivelse den 18 februari 1943 hemställt, att ett sammanlagt belopp av 85,000 kronor måtte ställas till förfogande för gäldande av ifrågasvarande kostnader.

Statskontoret, som avgivit utlåtande i ärendet, har funnit anmärkningsvärt, att flygförvaltningen vidtagit så kostnadskrävande åtgärder utan att dessförinnan inhämtat medgivande av Kungl. Maj:t.

Liksom statskontoret har departementschefen funnit självfallet, att frågan om arbetenas utförande bort underställas Kungl. Maj:t. Då åtgärder emellertid böra vidtagas för förbättrande av vattenförsörjningen har departementschefen tillstyrkt, att 85,000 kronor anvisas för bestridande av kostnaderna för de såväl redan utförda som återstående arbetena.

Utskottet.

Utskottet, som instämmer i vad departementschefen i ärendet anfört, tillstyrker att för bestridande av de med ordnandet av vattenförsörjningen vid vissa flygförband förenade kostnaderna ett anslag av 85,000 kronor anvisas.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Ordnande av vattenförsörjningen vid vissa flygförband* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 85,000 kronor.

10:o) **Vissa byggnadsarbeten m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen (punkt 10) att till Vissa byggnadsarbeten m. m. å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 900,000 kronor.

I propositionen 1943: 222 har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen, bland annat, att en verkstadsanläggning för flygindustrien, kostnadsberäknad till 9,145,000 kronor, finge komma till utförande med anlåtande av det i årets statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 2, punkten 7) under försvarsväsendets fastighetsfond, flygförvaltningens delfond äskade investeringsanslaget å 25,000,000 kronor till Vissa byggnadsarbeten m. m. Såsom framgår av det vid propositionen fogade utdraget ur statsrådsprotokollet över försvarsärenden för den 9 april 1943 ha av kostnaderna för byggnadsarbeten m. m. för nämnda anläggning 900,000 kronor beräknats belöpa å innevarande budgetår. Departementschefen föreslår, att detta belopp, som bör belasta den för byggnadsarbeten vid flygvapnet under femårsperioden beräknade kostnadsramen, i detta sammanhang anvisas av riksdagen såsom tilläggsstatsanslag under rubriken Vissa byggnadsarbeten m. m. under flygförvaltningens delfond av försvarsväsendets fastighetsfond.

Utskottet.

Utskottet, som i särskilt utlåtande denna dag lämnat den i Kungl. Maj:ts proposition nr 222 gjorda framställningen om utförande av en till 9,145,000 kronor kostnadsberäknad verkstadsanläggning för flygindustrien utan erin-

ran, tillstyrker att för bestridande av de å budgetåret 1942/43 belöpande kostnaderna för byggnadsarbeten m. m. för nämnda anläggning å tilläggsstat till riksstaten för samma budgetår anvisas ett anslag av 900,000 kronor.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Vissa byggnadsarbeten m. m.* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1942/43 anvisa ett reservationsanslag av 900,000 kronor.

Stockholm den 11 juni 1943.

På statsutskottets vägnar:

J. B. JOHANSSON.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit

från första kammaren: herrar *Johan Bernhard Johansson, Oscar Olsson, Pauli, Gränebo, Torsten Ström, Lindström, Heiding, Bäcklund, Carlström, Gillström, Sundberg* och *Ohlin*; samt

från andra kammaren: herrar *Jonsson* i Eskilstuna, *Törnkvist, Skoglund* i Doverstorp, *Ward, Hansson* i Rubbestad, *Persson* i Tidaholm, *Bergström, Mårtensson, Nilsson* i Stenberg, *Lindholm, Eriksson* i Frägsta och *Olsson* i Kullenbergstorp.
